

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a patra)

23 decembrie 2009*

În cauza C-376/08,

având ca obiect o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată în temeiul articolului 234 CE de Tribunale amministrativo regionale per la Lombardia (Italia), prin decizia din 2 aprilie 2008, primită de Curte la 18 august 2008, în procedura

Serrantoni Srl,

Consorzio stabile edili Srl

împotriva

Comune di Milano,

* Limba de procedură: italiana.

cu participarea:

Bora Srl Construzioni edili,

Unione consorzi stabili Italia (UCSI),

Associazione nazionale imprese edili (ANIEM),

CURTEA (Camera a patra),

compusă din domnul K. Lenaerts, președintele Camerei a treia, îndeplinind funcția de președinte al Camerei a patra, doamna R. Silva de Lapuerta, domnii E. Juhász (raportor), G. Arestis și T. von Danwitz, judecători,

avocat general: doamna J. Kokott,
grefier: domnul R. Grass,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

pentru Comisia Comunităților Europene, de domnul C. Zadra și de doamna D. Recchia, în calitate de agenți,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

pronunță prezenta

Hotărâre

- ¹ Cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare privește interpretarea articolului 4 din Directiva 2004/18/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 31 martie 2004 privind coordonarea procedurilor de atribuire a contractelor de achiziții publice de lucrări, de bunuri și de servicii (JO L 134, p. 114, Ediție specială, 06/vol. 8, p. 116), a articolelor 39 CE, 43 CE, 49 CE și 81 CE, precum și a principiilor generale ale egalității de tratament și proporționalității.
- ² Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între societatea de construcție Serrantoni Srl (denumită în continuare „Serrantoni”)], pe de o parte, și Comune di Milano (orașul Milano), pe de altă parte, cu privire la decizia acesteia din urmă de a exclude Serrantoni de la participarea la o procedură de atribuire a unui contract de achiziții publice de lucrări.

Cadrul juridic

Reglementarea comunitară

3 Considerentul (2) al Directivei 2004/18 prevede:

„Atribuirea contractelor încheiate în statele membre în numele statului, al colectivităților teritoriale și al altor organisme de drept public trebuie să respecte principiile prevăzute de [T]ratat[ul CE], în special principiul liberei circulații a mărfurilor, principiul libertății de stabilire și principiul libertății de a presta servicii, precum și principiile care decurg din acestea, precum egalitatea de tratament, nediscriminarea, recunoașterea reciprocă, proporționalitatea și transparența. Cu toate acestea, în ceea ce privește contractele de achiziții publice care depășesc o anumită valoare, se recomandă elaborarea unor dispoziții de coordonare comunitară a procedurilor interne de atribuire a contractelor fondate pe aceste principii pentru a le putea garanta efectele și pentru a asigura un mediu concurențial în ceea ce privește achizițiile publice. Prin urmare, aceste dispoziții de coordonare trebuie interpretate în conformitate cu normele și principiile menționate anterior și în conformitate cu celelalte norme prevăzute de tratat.”

4 Potrivit articolului 2 din această directivă:

„Autoritățile contractante tratează operatorii economici în mod egal și fără discriminare și acționează potrivit principiului transparenței.”

5 Articolul 4 din directiva menționată, intitulat „Operatori economici”, prevede:

„(1) Candidații sau ofertanții care, în temeiul legislației statului membru în care sunt stabiliți, au dreptul să presteze serviciul în cauză nu pot fi respinși numai pe motiv că, în temeiul legislației statului membru în care se atribuie contractul, sunt obligați să fie persoane fizice sau persoane juridice.

[...]

(2) Grupurile de operatori economici pot depune oferte sau se pot prezenta în calitate de candidați. Pentru depunerea unei oferte sau a unei cereri de participare, autoritățile contractante nu pot impune ca grupurile de operatori economici să aibă o anumită formă juridică, dar grupul selectat poate fi constrâns să dobândească o anumită formă juridică în cazul în care i s-a atribuit contractul, în măsura în care această transformare este necesară în scopul bunei executări a contractului.”

6 Conform articolului 7 alineatul (1) litera (c) din Directiva 2004/18, în versiunea în vigoare la data faptelor din acțiunea principală ca urmare a adaptării efectuate prin Regulamentul (CE) nr. 2083/2005 al Comisiei din 19 decembrie 2005 de modificare a Directivelor 2004/17/CE și 2004/18 ale Parlamentului European și ale Consiliului în ceea ce privește pragurile de aplicare a acestora în materie de proceduri de atribuire a contractelor de achiziții (JO L 333, p. 28, Ediție specială, 06/vol. 7, p. 276), Directiva 2004/18 se aplica contractelor de achiziții publice de lucrări a căror valoare estimată, fără taxa pe valoarea adăugată, era egală sau mai mare decât 5 278 000 de euro.

- 7 Articolul 45 din această directivă, intitulat „Situația personală a candidatului sau a ofertantului”, prevede la alineatul (2):

„Poate fi exclus de la participarea la un contract orice operator economic:

- (a) care este în stare de faliment, de lichidare, de încetare a activității, de administrare judiciară sau de concordat preventiv sau în orice altă situație analoagă ce rezultă în urma unei proceduri similare în temeiul actelor cu putere de lege de drept intern;
- (b) care face obiectul unei proceduri de declarare a falimentului, de administrare judiciară, de lichidare, de concordat preventiv sau al oricărei alte proceduri similare în temeiul actelor cu putere de lege de drept intern;
- (c) care a făcut obiectul unei hotărâri cu autoritate de lucru judecat, în conformitate cu dispozițiile legale ale țării, privind o faptă care aduce atingere eticii profesionale;
- (d) care s-a făcut vinovat de o gravă abatere profesională, dovedită prin orice mijloace pe care autoritățile contractante le pot justifica;
- (e) care nu și-a îndeplinit obligațiile privind plata impozitelor și taxelor, în conformitate cu dispozițiile legale ale țării în care este stabilit sau ale țării autorității contractante;

- (f) care nu și-a îndeplinit obligațiile privind plata impozitelor și taxelor, în conformitate cu dispozițiile legale ale țării în care este stabilit sau ale țării autorității contractante;
- (g) care s-a făcut grav vinovat de declarații false prin furnizarea informațiilor solicitate în temeiul prezentei secțiuni sau care nu a furnizat respectivele informații.

Statele membre precizează, în temeiul dreptului intern și prin respectarea dreptului comunitar, condițiile de aplicare a prezentului alineat.”

Reglementarea națională

- 8 Decretul legislativ nr. 163 privind adoptarea Codului contractelor de achiziții publice de lucrări, de servicii și de bunuri în aplicarea Directivelor 2004/17/CE și 2004/18/CE (Codice dei contratti pubblici relativi a lavori, servizi e forniture in attuazione delle direttive 2004/17/CE e 2004/18/CE) din 12 aprilie 2006, (supliment ordinar la GURI nr. 100 din 2 mai 2006, denumit în continuare „Decretul legislativ nr. 163/2006”), reglementează în Italia, în ansamblul lor, procedurile de atribuire a contractelor de achiziții publice de lucrări, de servicii și de bunuri. Articolul 34 din acest decret legislativ, astfel cum a fost modificat prin Decretul legislativ nr. 113 din 31 iulie 2007, intitulat „Persoane cărora le pot fi atribuite contractele de achiziții publice”, prevede la alineatul 1:

„1. Indiferent de limitele indicate în mod expres, persoanele următoare sunt admise să participe la procedurile de atribuire a contractelor de achiziții publice:

[...]

- b) grupurile de societăți cooperative de producție și de lucrări [...], precum și grupurile de întreprinderi artisanale [...];
- c) grupurile stabile, constituite sub formă de joint-ventures [...], între comercianți individuali (inclusiv artizani), sub formă de societăți comerciale sau de societăți cooperative de producție și de lucrări, conform dispozițiilor articolului 36;

[...]

- f) persoane care au încheiat un contract privind un Grup European de Interes Economic (GEIE) [...];
- f bis) operatorii economici [...] stabiliți în alte state membre și înființați potrivit legislației în vigoare în statul respectiv.”

9 Potrivit articolului 36 alineatul 1 din Decretul legislativ nr. 163/2006:

„Prin «grupări stabile» («consorzi stabili») se înțeleg cele [...] care, prin decizia adoptată de organele lor de conducere, sunt de acord să participe împreună la contracte de

achiziții publice de lucrări, de servicii și de bunuri pentru o perioadă mai mare de cinci ani și creează în acest scop o structură de întreprindere comună.”

- 10 Articolul 36 alineatul 5 din Decretul legislativ nr. 163/2006, în versiunea în vigoare la data faptelor din acțiunea principală, dispunea:

„[...] participarea grupului stabil și a membrilor săi la aceeași procedură de atribuire este interzisă; în caz de nerespectare a acestei interdicții, se aplică articolul 353 din Codul penal [...]”

- 11 Articolul 37 alineatul 7 din Decretul legislativ menționat, în versiunea în vigoare la data faptelor din acțiunea principală, prevedea:

„[...] Grupurile vizate la articolul 34 alineatul 1 litera (b) sunt obligate să indice, în cadrul ofertei, pentru care dintre membrii grupului depune oferta; le este interzis acestora din urmă să participe, indiferent în ce formă, la aceeași procedură de cerere de ofertă; în caz de încălcare, atât grupul, cât și membrul respectiv sunt excluși de la cererea de oferte; în caz de nerespectare a acestei interdicții, se aplică articolul 353 din Codul penal [...]”

- 12 Conform articolului 353 din Codul penal, nerespectarea interdicției menționate mai sus este pasibilă de o pedeapsă cu închisoarea care poate merge până la doi ani, iar în anumite împrejurări, până la cinci ani, și de o amendă.

Acțiunea principală și întrebările preliminare

- 13 Comune di Milano a lansat, în cursul anului 2007, o cerere de ofertă în scopul atribuirii unui contract de lucrări privind „intervenții de urgență și raționalizarea birourilor anexe de la starea civilă, lotul V”. La 27 septembrie 2007, Comune di Milano a decis să excludă din procedura de atribuire a contractului societatea Serrantoni, membră a grupului stabil Consorzio stabile edili Srl, precum și acest grup, pentru încălcarea articolului 36 alineatul 5 din Decretul legislativ nr. 163/2006. De asemenea, Comune di Milano a dispus, în temeiul acestui articol, transmiterea actelor la Parchetul General în scopul aplicării articolului 353 din Codul penal și a atribuit contractul unei alte întreprinderi.
- 14 Serrantoni și grupul stabil căruia îi aparține au introdus o acțiune împotriva acestei decizii a autorității contractante în fața instanței de trimitere, susținând că articolul 36 alineatul 5 din Decretul legislativ nr. 163/2006 este incompatibil cu articolul 4 din Directiva 2004/18, cu articolele 39 CE, 43 CE, 49 CE și 81 CE, precum și cu principiul nediscriminării.
- 15 Mai întâi, instanța de trimitere subliniază că reglementarea națională în discuție în acțiunea principală face o distincție între grupurile stabile, pe de o parte, și grupurile de societăți cooperative de producție și de lucrări, precum și grupurile de întreprinderi artisanale, pe de altă parte. În privința primei categorii, se prevede o interdicție absolută, pentru grupul și pentru societățile care fac parte din acesta, de a participa simultan la același contract de achiziții publice prin intermediul unor oferte separate, în caz contrar sancțiunea constând în excluderea automată a acestora și în pedepse de natură penală. În privința celei de a doua categorii, această interdicție se aplică numai grupului și societății în interesul căreia acest grup a depus o oferta în cadrul contractului de achiziții publice avut în vedere. Această instanță arată că, în acțiunea principală, grupul stabil în discuție nu a participat la cererea de ofertă în interesul Serrantoni.

- 16 În continuare, instanța de trimitere arată că diferitele categorii de grupuri menționate mai sus nu prezintă între ele diferențe de obiective și de organizare susceptibile să justifice o astfel de inegalitate de tratament. Toate aceste categorii de grupări sunt caracterizate de existența unei structuri comune cu scopul de a instaura o cooperare între întreprinderile membre, destinată să reducă costurile de administrare, să optimizeze rezultatele economice ale fiecăreia dintre ele și să crească competitivitatea în materie de achiziții publice. Prin urmare, ea se întreabă dacă o astfel de diferență de tratament este compatibilă cu principiul nediscriminării și cu cerința comunitară de a asigura cea mai mare participare posibilă la procedurile de achiziții publice.
- 17 De asemenea, instanța de trimitere se întreabă dacă această diferență de tratament este compatibilă cu articolul 4 din Directiva 2004/18, în măsura în care excluderea în cauză depinde numai de forma juridică a entității considerate grup stabil, precum și cu articolele 39 CE, 43 CE, 49 CE și 81 CE. În plus, această discriminare ar avea o importanță specială pentru motivul că constituirea de grupuri a fost în mod larg prevăzută în ordinele juridice ale altor state membre și că este sintetizată la nivel comunitar în Grupurile Europene de Interes Economic (GEIE).
- 18 În sfârșit, instanța de trimitere arată că interdicția absolută în discuție se întemeiază pe un element formal, și anume participarea unei societăți la un anumit tip de grup. Astfel, reglementarea în litigiu nu ar impune în niciun fel o apreciere concretă a influenței reciproce exercitată de grup și de întreprinderea membră a acestui grup, ci ar stabili dimpotrivă o prezumție abstractă de influențare reciprocă. Astfel, după cum arată instanța respectivă, interdicția absolută menționată se aplică chiar și atunci când grupul nu participă la contractul de achiziții publice în interesul societății avute în vedere, nu recurge la aceasta pentru executarea contractului și, prin urmare, nu se pune de acord cu aceasta cu privire la depunerea ofertei. În consecință, ea se întreabă dacă această interdicție absolută poate fi justificată printr-un motiv imperativ de interes general care ține de respectarea regularității procedurilor de achiziții publice și dacă nu își depășește cu mult finalitatea.

19 Având în vedere aceste considerente, Tribunale amministrativo regionale per la Lombardia a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Dispozițiile naționale ale articolului 36 alineatul 5 din Decretul legislativ nr. 163/2006 [...], care prevăd:

- în prezența unui membru al grupului ofertant, excluderea automată a unei entități asociate de la procedurile de atribuire a unor contracte de achiziții publice, pentru simplul motiv că aceasta îmbracă o anumită formă juridică (aceea de grup stabil), și nu alte forme juridice identice din punct de vedere substanțial (grup de cooperative de producție și de lucrări sau grup de întreprinderi artisanale),
- și, în același timp, în prezența unui grup stabil participant, care ar fi declarat totuși că participă la procedură în numele unor întreprinderi diferite și care va încredința lucrările unor întreprinderi diferite în cazul în care i se atribuie contractul, excluderea automată a unei întreprinderi pentru simplul motiv formal de a fi aderat la acest grup,

se opun aplicării corecte a articolului 4 din Directiva 2004/18 [...])?

2) Dispozițiile naționale ale articolului 36 alineatul 5 din Decretul legislativ nr. 163/2006 [...], care prevăd:

- în prezența unui membru al grupului participant, excluderea automată a unei entități asociate de la procedurile de atribuire a unor contracte de achiziții publice, pentru simplul motiv că aceasta îmbracă o anumită formă juridică (aceea de grup stabil), și nu alte forme juridice identice din punct de vedere substanțial (grup de cooperative de producție și de lucrări sau grup de întreprinderi artisanale),

- și, în același timp, în prezența unui grup stabil participant, care ar fi declarat totuși că participă la procedură în numele unor întreprinderi diferite și care va încredința lucrările unor întreprinderi diferite în cazul în care i se atribuie contractul, excluderea automată a unei întreprinderi pentru simplul motiv formal de a fi aderat la acest grup,

se opun aplicării corecte a articolelor 39 CE, 43 CE, 49 CE și 81 CE?”

Cu privire la întrebările preliminare

²⁰ Cu titlu preliminar, trebuie să se arate că, astfel cum reiese din dosarul depus la Curte, valoarea contractului la care se referă procedura de atribuire în litigiu în acțiunea principală este net inferioară pragului prevăzut la articolul 7 alineatul (1) litera (c) din Directiva 2004/18. În consecință, acest contract nu intră în domeniul de aplicare al procedurilor prevăzute de această directivă.

²¹ Cu toate acestea, trebuie să se arate că faptul că valoarea unui contract nu atinge pragul prevăzut de normele comunitare nu înseamnă că acest contract iese complet din sfera de aplicare a dreptului comunitar.

- 22 Astfel, din jurisprudența constantă a Curții rezultă că, în cadrul atribuirii unui contract de achiziții publice a cărei valoare nu atinge pragul menționat, normele fundamentale ale tratatului și, în special, principiul egalității de tratament trebuie să fie respectate. Elementul de diferențiere în raport cu contractele a căror valoare depășește pragul stabilit prin dispozițiile Directivei 2004/18 este acela că numai acestea din urmă sunt supuse procedurilor speciale și riguroase prevăzute de aceste dispoziții (a se vedea în acest sens Hotărârea din 15 mai 2008, SECAP și Santorso, C-147/06 și C-148/06, Rep., p. I-3565, punctele 19 și 20).
- 23 Această interpretare este confirmată de considerentul (2) al Directivei 2004/18, care arată că atribuirea tuturor contractelor de achiziții publice încheiate în statele membre în numele unor entități având calitatea de autoritate contractantă trebuie să respecte normele de bază ale tratatului, și anume acelea privind libera circulație a produselor și a serviciilor, precum și dreptul de stabilire, și principiile fundamentale care rezultă din acestea, în special principiile egalității de tratament, proporționalității și transparenței.
- 24 Cu toate acestea, în conformitate cu jurisprudența Curții, aplicarea normelor fundamentale și a principiilor generale ale tratatului la procedurile de atribuire a contractelor cu o valoare inferioară pragului de aplicare a dispozițiilor comunitare presupune că respectivele contracte prezintă un interes transfrontalier cert (Hotărârea SECAP și Santorso, citată anterior, punctul 21 și jurisprudența citată).
- 25 În această privință, Curtea a subliniat deja că este de competența instanței de trimitere să procedeze la o apreciere nuanțată a tuturor elementelor relevante privind contractul de achiziții publice în cauză în vederea verificării existenței unui interes transfrontalier cert (Hotărârea SECAP și Santorso, citată anterior, punctul 34). În speță, răspunsurile la întrebările adresate pleacă de la premisa că este totuși de competența instanței de trimitere să verifice dacă contractul de achiziții publice în discuție în acțiunea principală prezintă un interes transfrontalier cert.

Cu privire la prima întrebare

26 Prin intermediul acestei întrebări, instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă articolul 4 din Directiva 2004/18 trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale, precum cea în cauză în acțiunea principală, care prevede excluderea automată de la participarea la o procedură de atribuire a unui contract de achiziții publice și aplicarea de sancțiuni penale atât împotriva unui grup stabil, cât și împotriva întreprinderilor membre ale acestuia, atunci când acestea din urmă au prezentat oferte concurente cu oferta acestui grup în cadrul procedurii în discuție, chiar dacă oferta grupului menționat nu ar fi fost depusă în numele și pe seama acestor întreprinderi.

27 În această privință, astfel cum s-a amintit la punctul 20 din prezenta hotărâre, contractul în discuție în acțiunea principală nu intră în domeniul de aplicare al procedurilor prevăzute de această directivă, având în vedere că valoarea sa este inferioară pragului prevăzut la articolul 7 alineatul (1) litera (c) din Directiva 2004/18.

28 În consecință, nu trebuie să se răspundă la întrebarea adresată de instanța de trimitere.

Cu privire la a doua întrebare

29 Prin intermediul acestei întrebări, luată în considerare în lumina cererii de pronunțare a unei hotărâri preliminare privită în ansamblu, instanța de trimitere urmărește să afle dacă principiile generale ale egalității de tratament și proporționalității care rezultă din articolele 43 CE și 49 CE, precum și din articolele 39 CE și 81 CE trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări naționale precum cea în discuție în acțiunea principală, care prevede excluderea automată de la participarea la o procedură de atribuire a unui contract de achiziții publice și aplicarea de sancțiuni penale atât împotriva unui grup stabil, cât și împotriva întreprinderilor membre ale acestuia, atunci când acestea din urmă au prezentat oferte concurente cu oferta acestui grup în cadrul

procedurii în discuție, chiar dacă oferta grupului menționat nu ar fi fost depusă în numele și pe seama acestor întreprinderi.

- 30 În ceea ce privește articolele din tratat la care se referă instanța de trimitere, trebuie să se constate, mai întâi, că situația de excludere în discuție în acțiunea principală nu poate avea legătură cu libera circulație a lucrătorilor și nici cu acordurile dintre întreprinderi și cu deciziile asocierilor de întreprinderi în sensul articolelor 39 CE și 81 CE. Prin urmare, un răspuns al Curții cu privire la aceste articole nu este necesar.
- 31 În ceea ce privește principiile egalității de tratament și transparenței, trebuie să li se recunoască statelor membre o anumită marjă de apreciere în scopul adoptării unor măsuri destinate să garanteze respectarea acestor principii, principii care sunt obligatorii pentru autoritățile contractante în cadrul oricărei proceduri de atribuire a unui contract de achiziții publice (a se vedea în acest sens Hotărârea din 16 decembrie 2008, *Michaniki*, C-213/07, Rep., p. I-9999, punctul 44).
- 32 Astfel, fiecare stat membru este cel mai în măsură să identifice, în lumina considerațiilor istorice, juridice, economice sau sociale care îi sunt proprii, situațiile propice apariției de comportamente de natură să conducă la nerespectarea acestor principii (a se vedea Hotărârea *Michaniki*, citată anterior, punctul 56).
- 33 Cu toate acestea, conform principiului proporționalității, care este un principiu general al dreptului comunitar (a se vedea în special Hotărârea din 14 decembrie 2004, *Swedish Match*, C-210/03, Rec., p. I-11893, punctul 47), măsurile adoptate de statele membre nu trebuie să depășească ceea ce este necesar pentru a atinge acest obiectiv (a se vedea în acest sens Hotărârea *Michaniki*, citată anterior, punctele 48 și 61, precum și Hotărârea din 19 mai 2009, *Assitur*, C-538/07, Rep., p. I-4219, punctele 21 și 23).

- 34 În primul rând, în ceea ce privește principiile egalității de tratament și proporționalității, trebuie să se arate că reglementarea în discuție în acțiunea principală prevede excluderea automată de la participarea la o procedură de atribuire a unui contract de achiziții publice în caz de oferte simultane și concurente depuse de un sediu permanent și de una sau de mai multe întreprinderi care fac parte din acesta.
- 35 În această privință, trebuie să se sublinieze că excluderea automată în discuție în acțiunea principală este aplicabilă numai grupurilor stabile și întreprinderilor care fac parte din acestea, iar nu altor categorii de grupuri, precum grupurile de societăți cooperative de producție și de lucrări, precum și cele de întreprinderi artisanale. În ceea ce privește aceste ultime categorii de grupuri, excluderea este aplicabilă, în temeiul articolului 37 alineatul 7 din Decretul legislativ nr. 163/2006, numai în cazul ofertelor concurente depuse de grupul în discuție și al ofertelor depuse de întreprinderile care îl compun, în numele cărora grupul menționat a depus el însuși o ofertă.
- 36 În această privință, instanța de trimitere arată că toate aceste categorii de grupuri sunt în esență identice și nu prezintă între ele diferențe de obiective și de organizare susceptibile să justifice o inegalitate de tratament.
- 37 Prin urmare, trebuie să se constate că măsura de excludere automată în discuție în acțiunea principală, care privește numai categoria de grup stabil și întreprinderile care sunt membre ale acestuia și este aplicabilă în caz de oferte concurente, indiferent dacă grupul avut în vedere participă sau nu participă la contractul de achiziții publice în discuție în numele și pe seama întreprinderilor care au depus o ofertă, constituie un tratament discriminatoriu în detrimentul acestei categorii de grup și, așadar, nu este conformă cu principiul egalității.
- 38 Trebuie adăugat că, chiar presupunând că tratamentul în discuție ar fi aplicabil în mod nediferențiat tuturor categoriilor de grupuri sau că instanța națională constată existența unor elemente obiective de natură să facă diferența între situația grupurilor stabile și

cea a altor categorii de grupuri, o normă de excludere automată, precum cea în discuție în acțiunea principală, nu ar fi, în orice caz, compatibilă cu principiul proporționalității.

39 Într-adevăr, o astfel de normă cuprinde o prezumție absolută de influențare reciprocă în cazul în care un grup și una sau mai multe dintre întreprinderile care îl compun au depus, în cadrul aceleiași proceduri de atribuire a unui contract de achiziții publice, oferte concurente, chiar atunci când grupul în discuție nu a participat la procedură în numele și pe seama întreprinderilor menționate, fără să fi lăsat posibilitatea atât grupului, cât și întreprinderilor avute în vedere să dovedească că ofertele lor au fost formulate într-un mod deplin independent și că, în consecință, nu există un risc de denaturare a concurenței între ofertanți [a se vedea în acest sens, în legătură cu contractele de achiziții publice care intră în domeniul de aplicare al Directivei 93/37/CEE a Consiliului din 14 iunie 1993 privind coordonarea procedurilor de atribuire a contractelor de achiziții publice de lucrări (JO L 199, p. 54) și al Directivei 92/50/CEE a Consiliului din 18 iunie 1992 privind coordonarea procedurilor de atribuire a contractelor de achiziții publice de servicii (JO L 209, p. 1, Ediție specială, 06/vol. 2, p. 50), Hotărârile citate anterior Michaniki, punctul 67, și Assitur, punctul 30].

40 O astfel de normă de excludere sistematică, ce conține de asemenea, pentru autoritățile contractante, o obligație absolută de excludere a entităților respective, chiar și în cazul în care raporturile existente între acestea din urmă nu le influențează comportamentul în cadrul procedurilor la care au participat, este contrară interesului comunitar de asigurare a unei participări cât mai largi posibil a ofertanților la o cerere de ofertă și depășește ceea ce este necesar pentru a atinge obiectivul care constă în asigurarea aplicării principiilor egalității de tratament și transparenței (a se vedea în acest sens, în legătură cu contractele de achiziții publice care intră în domeniul de aplicare al Directivei 92/50, Hotărârea Assitur, citată anterior, punctele 26-29).

41 În al doilea rând, trebuie să se arate că, potrivit jurisprudenței constante a Curții, articolele 43 CE și 49 CE se opun oricărei măsuri naționale care, chiar dacă este aplicabilă în mod nediscriminatoriu din punctul de vedere al naționalității, este de natură să interzică, să împiedice sau să facă mai puțin atractivă exercitarea, de către resortisanții comunitari, a libertății de stabilire și de prestare a serviciilor garantată de aceste dispoziții ale tratatului (a se vedea în acest sens Hotărârea din 14 octombrie 2004,

Comisia/Țările de Jos, C-299/02, Rec., p. I-9761, punctul 15, și Hotărârea din 9 noiembrie 2006, Comisia/Belgia, C-433/04, Rec., p. I-10653, punctul 28).

42 Or, astfel cum observă în mod pertinent Comisia Comunităților Europene, o normă națională precum cea în discuție în acțiunea principală, care prevede o măsură de excludere automată în defavoarea unor grupuri stabile și a unor întreprinderi care sunt membre ale acestora, este de natură să exercite o influență disuasivă asupra operatorilor economici stabiliți în alte state membre, și anume, pe de o parte, asupra operatorilor care doresc să se stabilească în statul membru prin intermediul înființării unui grup stabil, constituit eventual din întreprinderi naționale și străine, și, pe de altă parte, cei care ar dori să adere la astfel de grupuri deja constituite, pentru a putea participa mai ușor la proceduri de atribuire a unor contracte de achiziții publice inițiate de autorități contractante ale acestui stat membru și pentru a putea astfel să își ofere serviciile.

43 O astfel de măsură națională susceptibilă să aibă un efect disuasiv asupra operatorilor economici stabiliți în alte state membre constituie o restricție în sensul articolelor 43 CE și 49 CE (a se vedea în acest sens Hotărârea Comisia/Belgia, citată anterior, punctul 29), cu atât mai mult cu cât acest efect disuasiv este accentuat de riscul prezentat de sancțiunile penale prevăzute de reglementarea națională în discuție în acțiunea principală.

44 Cu toate acestea, o restricție precum cea în discuție în acțiunea principală poate fi eventual justificată în măsura în care urmărește un obiectiv legitim de interes general și în măsura în care este de natură să garanteze realizarea acestuia și nu depășește ceea ce este necesar pentru a atinge acest obiectiv.

45 Or, în speță, trebuie să se constate că restricția în discuție, în pofida obiectivului său legitim de luptă împotriva înțelegerilor potențiale între grupul în cauză și întreprinderile care îl compun, nu poate fi justificată având în vedere că, astfel cum rezultă din cuprinsul punctelor 38-40 din prezenta hotărâre, ea depășește ceea ce este necesar pentru a atinge acest obiectiv.

46 Prin urmare, trebuie să se răspundă la a doua întrebare că dreptul comunitar trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale, precum cea în discuție în acțiunea principală, care prevede, în cadrul unei proceduri de atribuire a unui contract de achiziții publice a cărui valoare nu atinge pragul prevăzut la articolul 7 alineatul (1) litera (c) din Directiva 2004/18, dar care prezintă un interes transfrontalier cert, excluderea automată de la participarea la această procedură și aplicarea de sancțiuni penale atât împotriva unui grup stabil, cât și împotriva întreprinderilor membre ale acestuia, atunci când acestea din urmă au prezentat oferte concurente cu oferta acestui grup în cadrul procedurii în discuție, chiar dacă oferta grupului menționat nu ar fi fost depusă în numele și pe seama acestor întreprinderi.

Cu privire la cheltuielile de judecată

47 Întrucât, în privința părților din acțiunea principală, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a patra) declară:

Dreptul comunitar trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale, precum cea în discuție în acțiunea principală, care prevede, în cadrul unei proceduri de atribuire a unui contract de achiziții publice a cărui valoare nu atinge pragul prevăzut la articolul 7 alineatul (1) litera (c) din Directiva 2004/18/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 31 martie 2004 privind coordonarea procedurilor de atribuire a contractelor de achiziții publice de lucrări, de bunuri și de servicii, dar care prezintă un interes transfrontalier cert,

excluderea automată de la participarea la această procedură și aplicarea de sancțiuni penale atât împotriva unui grup stabil, cât și împotriva întreprinderilor membre ale acestuia, atunci când acestea din urmă au prezentat oferte concurente cu oferta acestui grup în cadrul procedurii în discuție, chiar dacă oferta grupului menționat nu ar fi fost depusă în numele și pe seama acestor întreprinderi.

Semnături